

ЛИКОВНИ ПРИКАЗ

Изложба савремене српске скулптуре

ДУГО се веровало да је скулптура страна српском народу, и у време када за њу није било услова, у време када су традиције биле јаче од ногреће, — неопштитељи су сматрали да је високовна грана тесно везана за материјал, и да тамо где нема мермера или бронзе, да тамо нема ни скулптуре. Међу онима који су у то време разгледали, било је, изгледа, и мајара, јер је скулптура у српску уметност тако уздржљиво и тако скромно, као да је хтела да се извииши што крији у ствари обичај, и што су људи премиј представници донели управо из крајева у којима, осим материјала од којег је начињен биодиски човек, није билоничега што би могло послужити уметности фидеји и Микеланђела. Требало је много времена, скоро пола столећа, да се скулптура ослободи предрасуда и да стекне исто толико присталица колико сликарство или архитектура.

Исто толико времена је било потребно да се најзад приреди једна самостална изложба скулптуре као што је ова. Тај временски распон је па њој видио испољен. Да су од старијих вајара заступљени Петар Убакић, Симеон Роксадић и Ђорђе Јовановић, а од савремених Илија Коларевића и Срета Стојановића, ова изложба савремене српске скулптуре могла би се без никаког прстеравања, назвати изложбом српске скулптуре уопште. Имајући ово у виду, било би праведније потражити на њој опште појаве уместо међудинарних схлађивања или усамљених напора.

Оно што, — са те тачке гледишта, — мада прво у очи, то је општа супротност између старијих и млађих, између две генерације, чији су претставници понекад блиски по годинама, али никада по начину рада или по својим концепцијама. Генерално би се да између ових група недостаје јако посредничко, мирољубиво поколење, јдеје би поштовало оне иза себе и ценило оне испред себе; које би користило искуство првих да нам начини приступачним и разумљивим тракицама (и лутаја) другима. Онако смо прикупљени да будемо двоструко неправедни, и да се исто толико модернистичких тенденција осудимо конзерватизму старијих, са колико конзерватизма осуђујемо модернистичке тенденције млађих. Један општи суд, који се изваже из овога, јесте да су и једни и други претерали у своме правцу тачно толико, колико су при томе отступили од свога талента.

Међутим, у потрази за заједничким мерилом, реализам једног Бреканића или једног Водића може да садржи исто толико неоспорних пластичних предности колико стилизација једног Занкова, романтизам једног Дунђера или абстракција једног

L. ДОЛИЧАР: НАРИКАЧА

Анастасијевића. Оно што нашеј медитеранској осетљивости за ред и јасноћу недостаје, јесте извесна развојна лиција између свега тога, извесан редослед, извесно заједничавање чинjenica, јер скулптура, за разлику од сликарства, има поред једне димензије више и једну слободу фанатизирања мање. У недостатку материјала за синтезу, ова изложба нуди обиле података различитим стиловима и различитим школама, — додатака толико спонтаних и толико искрених, да хроничару не би било никада тешко да утврди средност нашег импресионизма с импресионизмом Родена, символизације изведене у духу Бурделя или Мајола, кубизам близак пластицији геометрији Заднића или Архипенка, апстрактнија склапања на основу тековина Бранкусија или Арпа, стравичне визије по угледу на једну Жермен Јаншија. На срећу, оно што је у овом узименском лутављу по свету ликовних узору и пластичних принципа не само добро, већ сјајно, то је фина, непосредна, надахнута култура извођења, — култура која има исто толико порекла у смислу за прилагођавање колико и у напредном дару занажања. То је оно што нам је доказивају зрачија са већ класичних дела Росандића, Палавићинија, Ристе Стијовића, и што зрачија са скулптура оних "који су налазо у првим редовима авангарде, — са скулптура Зорана Солдатовића, Анте Гргетића, Олге Јеврић, Олге Јанчић и Јована Кратохвила,

Гојко Јовановић, Надира Гадалић, Ота Лога, Нандора Глиза, Војислава Вујићића, Небојша Митрића или Мише Поповића.

Али ова изложба није само изложба онога што је стечено и онога што је коначно изборено. На њој се води драматична битка, — битка за ону прву уметности која се и у добром и у ријевом смислу назива модерном. То је, уствари, уметност слободне форме, коју је имали прилике да код нас видимо на делима Хенрија Мура, Александра Калдера или Алберта Вијанија. Њу је много теже оценити него разумети, па је ипак смет лакше очевљује него што се труди да је разуме. Дела ове врсте на нашој изложби одишују се динамиком склапања исто колико и динамиком простора — оног простора који обухватају изнутра и који заробљавају споља, — и она не могу да буду подређена под један општи суд, или измерена неким личним мерилом. Она, коначно, нису ни изложена да се донесе оцена, јер фина има увек временски ломак, већ да укажу на извесне проблеме који су у помену ликовне уметности још у току решавања. Најавни непријатељ модерне уметности јесте усталјеност појава, — исти такав непријатељ као и усталјеност избора.

На крају, ако се на једној изложби са великим временским и идејним распоном, рамо осврнути на делове тога времена и на предност тих идеја, онда није тешко утврдити да је српска скулптура почела са много мањим амбицијама него што их има да има, а такође, и са много мање дела вредних изложби.

Др М. КОЛАРИЋ